

Ki a kispolgár? A szegedi lakodalom vendégei

I. Van-e még kispolgárság?

A „kispolgárság”, „kispolgáriság” kifejezések korunk divatos, gyakran használt fogalmai, kategóriái közé tartoznak. Emlégetjük ezeket lépten-nyomon, s nemcsak mérlegelő beszámolóinkban fordulnak elő, hanem a vitákban, beszélgetésekben is.

A téma sokkal inkább napirenden van most, mint eddig bármikor. Ennek egyik alapvető oka, hogy különböző elemzésekben, dokumentumokban a párt fordította a közvélemény figyelmét a magatartásformára, éppen azért, hogy fokozatosan tudatosítsa, szervezze, irányítsa az ellene való harcot. A párt kezdeményezései és a szocialista tudat fokozatos erősödése következtében egyre többen váltak érzékennyé a kispolgáris magatartás negatív jelenségeire. Ez az érzékenységi — amely a tömegkommunikációban is jelentkeznek — azt eredményezte, hogy szemünk jobban rányílik a témára, többet beszélünk róla, többet foglalkozunk vele.

De nemcsak a tudatos figyelemirányítás, a tömegkommunikációs hatások következménye a jelenség nagyarányú jelentkezése a közéletben. A kispolgáris magatartás egyes jelenségei felerősödtek, s egymást váltogatva és segítve fel-felbukkannak, izgatják és irritálják a becsületesen dolgozó többség gondolkodását, szemléletét.

A közhasználatban — és a köztudatban — állandóan keveredik, s felváltva, de pontatlanul használva jelennek meg két fogalom: a „kispolgárság” és a „kispolgáriság”.

A kispolgárság osztálykategória. Elsősorban azok a kistulajdonosok, kisártermelők, — kisparasztok, kisiparosok, kiskereskedők stb. — alkotják a társadalomnak ezt az átmeneti osztályát, akik közbülső helyet foglalnak el a proletariátus és a burzsoázia között. A kispolgárság a kapitalizmus jellegzetes terméke: a magántulajdon differenciálódása, a tulajdonszerzés, a szabad verseny hozta létre. Létrejött pillanatától kezdődően átmeneti osztályként tekinthető, s mint ilyen, állandóan differenciálódik, egysége látványosan és történelemben mindig átmeneti. Rendkívüli végleteket fog át, s ez a belső hullámozás gazdasági, társadalmi, politikai, erkölcsi tartását is alapvetően meghatározza.

A kispolgárság osztályhelyezete a kapitalizmusban valójában kettős kötöttségű. Egyrészt mint tulajdonos közvetlenül kötődik a burzsoáziához, állandó vágya és célja, hogy a tulajdon gyarapításával fel is emelkedjék abba az osztályba, amelyhez tulajdonosi, birtokosi mivoltában kötődik. Ugyanakkor a kispolgárság dolgozó is, birtokán, tulajdonában saját maga is kétértelmű munkát végez, nemegyszer saját magát és családjait is kíméletlenül hajszolja csak azért, hogy a birtokosi tudatból származó vagyonygyűjtő céljait megvalósíthassa.

Ebből a kettős osztályhelyzetből eredően a kispolgárság közbülső helyet foglal el a tőkés és proletárközött az osztályharcban is.

A gazdasági létbizonytalanság teszi a kispolgárságot cselekvésében és tudatában is bizonytalanná. Ez a ma-

gyarázata annak, hogy a nagy történelmi sorsfordulók idején a kispolgárság a két szembenálló osztály közül bármelyiknek lehet potenciális szövetségese, de hogy a szövetség a gyakorlatban megvalósul-e, és melyik oldalon, az számtalan tényezőnek, elsősorban a kispolgárság által leértékelt viszonyoknak a függvénye. A kispolgárság lehet a nagyburzsoázia hatalmának legszélsőséges formája, a fasiszta rend szövetségese is, mit ahogy Olaszországban és Németországban elsődlegesen a kispolgárság jelentette a fasiszta társadalmi alapját. De lehet már kapitalista termelési viszonyok között is a proletariátus szövetségese. Szövetségese volt Franciaországban pl. a II. világháború idején a fasiszta elleni népfőntban. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének egyik oka éppen az, hogy a proletariátus a kispolgárság legnagyobb rétegét, a parasztságot saját oldalára tudta állítani.

A kispolgárságnak nemcsak osztályszempontból, hanem tudatilag is legfontosabb jellemzői és meghatározói: a belső ellentmondásosság, a bizonytalanságérzés, az önálló cselekvőképesség hiánya, a másokkal szembeni közöny, felelőtlenség és önzés — amely az egyéni érdekek kizárólagos érvényesítésében nyilvánul meg.

A kispolgárság a burzsoázia osztályhoz kötődve alakítja ki erkölcsi tartását. A közbülső szemben az egyéni érdekek a dolgok mércéjének, az individuális érdekek kizárólagosnak — ezek alapvetően a burzsoázia erkölcsi vonásai. S ha azt it figyelembe vesszük, hogy az individualizmus legfőbb formája az önzés, amely hasonlóságot, a gyengébbek kíméletlen eltiprásában, kapzsiságában, karrierizmusában, áskálódásában és irigységében, a hatalmasok előtti csúszásában, a közömbösségben nyilvánul meg, akkor látjuk, hogy a kispolgárság osztálytudatának máig is legveszélyesebb tartalmát érintették.

Az átmeneti társadalom gazdasági és osztályviszonyait elemezve arra a következtetésre juthatunk, hogy a kispolgárság — bár nem osztályként — önálló réteggé létezik az átmeneti társadalomban is. A szocializmus alapjainak leraká-

sa után is vannak egyénileg termelő parasztok, sok a kisiparos, kiskereskedő. Korunkban az önálló réteggé létezésnek megvan a jogszabási és gazdasági alapja, mind a tulajdonviszonyban, mind a munkamegosztásban, mind az árucserében. Ezeket a viszonyokat is átmeneti állapotok jellemzik. Öríznek polgári, kapitalista vonásokat, s e vonások fenntartják, sőt újratermelik azt a réteget is, amely létezésükhöz szorosan kötődik.

A kispolgárság léte tehát társadalmunk jelenlegi fejlettségi fokán olyan természetes társadalmi jelenség, amellyel politikai és ideológiai munkánkban egyaránt számolnunk kell. A proletariátusnak mint hatalmon levő osztálynak, — s ebben az értelemben az uralkodó erkölcs hordozójának — differenciáltan kell közelítenie ehhez a réteghez.

Ugyanis a kispolgárságra a társadalomnak gazdaságilag nélkülözhetetlen szükség van. Vannak az életnek olyan területei, ahol munkájuk, szolgáltatásaik, vállalkozó kedvük serkentője és erjesztője a fejlődésnek, a kezdeményezésnek és ahol nélkülük alapvető ellátási problémák merülnek fel.

Ha pedig ez így van gazdaságilag, akkor ennek kell meghatározni a velük szemben kialakított politikát is. A kispolgárság mint réteg az átmeneti társadalomban szövetségese a munkásosztálynak. Szövetségese elsősorban azért, mert munkájával tevékenyen részt vesz a szocialista társadalom építésében, és bár saját hasznát is szolgálja, a létrehozott, megtermelt javakkal végső soron mégis a szocializmus teljes győzelmét segíti, hiszen a meghatározó termelési és gazdasági viszonyok szocialisták.

A gazdasági egymásrautaltság és a politikai szövetség azonban nem zárja ki, hogy a kispolgársággal szemben ideológiai harcot ne folytassunk. Még pontosabban: állandóan harcolnunk kell bizonyos nézeteik, elveik, magatartásuk ellen, ha azok ellentétesek a szocialista társadalom etikai normáival és céljaival. Ez a harc állandó és folyamatos, de mint minden ideológiai küzdelem, elsősorban a nézetek, eszmék harca.

Bényei József

Következik:
Egy magatartás útja

A szegedi Nemzetközi Szakszervezeti Néptáncfesztivál rendező bizottsága — akárcsak az elmúlt évben — most is összehívta a résztvevő együttesek koreográfusait háromnapos tanácskozásra, Budapesten. A júliusi rendezvény korai előkészületeit az idén is annak a gálaestnek — Hegyen-völgyön lakodalom — a különlegessége indokolja, amelyben a résztvevő nemzetek fiai és lányai — több mint 300 táncos — közös koreográfia szerint kétrészes tánckompozíciót mutatnak be a Szegedi Szabadtéri Játékok színpadán. Tudomásunk szerint ehhez fogható vállalkozása mindeddig sehol a világon nem volt az amatőr táncművészetnek.

Újra Szegeden

Az 1973-ban versenyző együttesek vezetői közül Ignacy Wachowiak lengyel és Ivan Donev bolgár koreográfus már régi ismerősként üdvözölhetik a szegediek. Ignacy 1971-ben, Iván pedig 1972-ben ott ült a fesztivál nemzetközi zsűrijében.

Lengyelországban elsősorban a nagy létszámú ének-és tánc együtteseket kedvelik. Ignacy együttese, a Lasowiacy is ilyen: 40—40-tagú zenekarral és kórusral, sőt ugyanilyen létszámú tánc-karral. A szegedi fesztiválon viszont a versenyző együttesek megengedett maximális létszáma 40. Nagy létszáma miatt a lengyel együttes nehezebben jut el külföldi fesztiválokra is, így kisebb a nemzetközi versenyzési tapasztalatuk. Hogy mégis sok országban jártak, azt elsősorban gazdájuknak, a Stalowa Wola-i Vasműnek köszönhetik. A mindössze 30 000 lakosú város több mint 18 000 munkást foglalkoztató óriási üzeme Európában szinte egész sor vállalatot tart testvérkapcsolatokban, így gyakran hívják meg a teljes létszámú együttest.

Magyarországon ez a partner a Csepeli Vas-és Fémművek, amelynek vendégeként a Lasowiacy már háromszor járt hazánkban. Hogy Ignacy miért akar részt venni a szegedi fesztiválon? Röviden: a „Hegyen-völgyön lakodalom” miatt. Ők ugyanis már 1970-ben próbálkoztak valami ehhez hasonló dologgal, amikor az Opolai Népdalfesztivál gálaestjén megrendezték egy mazowiai lány és egy opolei fiú lakodalomát.

Ivan Donevnek, a russei Naiden Kirov együttes koreográfusának táncosai a liszszaboni fesztivál után szinte ki sem pihenhetik magukat, indulnak Szegedre. Mert az igazi nagy feladatnak a szegedi néptáncfesztivált tekintik. Csak a szófiai VIT-en három aranyérmert nyertek, s olyan fesztiválokról vittek eddig haza értékes trófeákat, mint a nizzai, a zakopánei, a kisinyovi és a tokiói.

A közönségért Bukarestben

A fesztiválon részt vevő külföldi együttesek közül legelőször a bukaresti Építők Szakszervezetének „Ciuleandra” folklóregyüttese tekint vissza, az idén ünneplő fennállásának negyedszázados évfordulóját. A száztágú csoport táncosainak és zenészeinek döntő többsége ma is építőmunkás.

Mint Nicolae Apostol Alami-díjas, az együttes koreográfusa elmondta: az együttes minden évben, a nyári hónapokban, a főváros legnagyobb szabadtéri színházában, az Augustus 23-a színpadon kifejezetten az építő számára tart előadás-sorozatokat, s legutóbb itt látta vendégül a budapesti Építők „Vadrózsák” tánc-együttesét. Ezeken az előadásokon minden alkalommal legalább 30 ezer építőmunkás vesz részt. Szinte biztosra vehető, hogy produkciójukból Szegeden sem hiányzik „kaluser”, amely a román folklór archeológiai rétegéhez tartozik, az ősi trák szokások épségben megőrzött elemeit egyesíti, és egyike a leglátványosabb román táncoknak.

Verbunk és csárdás

Imrich Mészáros, a Kelet-szlovákiai Vasmű Szakszervezeti Klubja „Zelezar” együttesének vezetőjével tolmács nélkül is könnyen megértettük egymást, hiszen gyermekkorán az együttes részét éppen megélték, Csongrádon élte le. Együtteséig együtt született a Kassa melé települt óriásüzemmel, amely Európa egyik legnagyobb vaskombinátja.

Az együttes művészeti vezetése mellett a fiatal építész-művész a kelet-szlovákiai

terület néptáncos szakrefereense is. Hoznak magyar táncokat: csárdást, verbunkot is Szegedre, de nem úgy, ahogy Magyarországon, hanem úgy, ahogyan Kassa környékén még ma is járnak. A csárdásnál azonban még izgalmasabb jelenség a kelet-szlovákiai verbunk, hiszen ezt a táncunkat rajtunk kívül szinte csak itt járnak. Benne a magyarországitól való eltérések még a csárdásnál is nagyobbak, s szlovákiai formája nálunk teljesen ismeretlen.

Ahol a néptáncos terem

A szegedi fesztivál 1971-ben alapított Aranypapucs-díjat eddig mindkét évben szovjet együttes vitte el. Azt mondják, a Szovjetunióból nem is tudnának gyenge együttest küldeni, annyira kitűnő táncosok. Kézenfekvő hát, ha E. A. Hajkintól, a Lenin-renddel kitüntetett Jaroszlavi Motorvár Kultúrpalotája „Volzsanka” néptáncgyüttesének művészeti vezető koreográfusától első-sorban erre a „csodára” várunk választ: hogyan születik a néptáncos egy Volgá-parti, immár 900 éves, ősi, de a modern iparból élő, hatszáz ezer lakost számláló városban?

A jaroszlavi együttes szinte kizárólag saját etnikai területének ma is élő néptáncgyűjteményeire támaszkodik, amelynek felkutatásával a Népi Alkotások Házának kollektívája foglalkozik. Ez az élő anyag és a klasszikus orosz balett az alapja az együttes munkájának. A felnőtt csoport mintegy 600 táncosból és 30 zenészből áll. Szegedre ebből tőlük is 40-en utaznak. Megszokták, hogy nem mindig ugyanabban az összetételben lépnek színpadra, amire azért is szükségük van, mivel hetenként legalább egy műsort adnak, otthon, illetve a környező helységeken. Aki az együttesbe jár, minden szabad idejét a táncnak szenteli. Csak ezzel az áldozatkészséggel lehet elérni azokat az eredményeket, amelyekkel a „Volzsanka” dícselkedhet. Legutóbb 1970-ben a Lenini Komszomol díját, 1972-ben pedig az Össz-szövetségi Televíziós Népművészeti Fesztivál díját kapták meg.

V. J.

Dér Endre:

Ifjú építők

(Portrék)

4.

Minden erejével tanította. Nem iskolákban, hanem a Világegyetem egyetemén. Aztán magához vett egy kislányt is, ezt a Blanquetet, meg egy Nárcisz nevű kutyát. Ezekkel járta a világot. Franciaországot, Oroszországot, még Budapesten is megfordult. Ezek mind anyagok voltak Paragot újjai közt, az úri csavargó kezében. Ő formálta őket. Találkozott Hannával, a világ legcsodálatosabb nőjével is. Talán azért érdekel annyira ez a könyv, mert én is olyan rossz körülmények között nevelkedtem, mint ez az örökbefogadott gyerek, akit Asticotnak hívott ez a Paragot mester. A könyv mondanivalója csodálatos. Legalább is én úgy érzem. Bár, lehet, hogy tévedek. De nem hiszem. A „Világhírű emberek” sorozatban adták ki ezt a könyvet. Amelyikben a „Fáraó átká” című is megjelent. Az is megvan. De a közelében sem jár „Az úri csavargó”-nak.

Az „úri csavargó”, Paragoték a világot járták. Nekem csak a filmek hozhatták el a világot. Az utóbbi időben azonban nagyon keveset járok moziba. Azelőtt sokat jártam, volt idő,

amikor két filmet is megnéztem egy nap. Terveim a nősüléssel? Tulajdonképpen nos vagyok, de külön élek a feleségemtől. Nem hosszú ideig voltunk együtt, huszonegy napig. Ennyi elég volt a házasséletről, legalábbis egyelőre.

Az esküvő előtt két esztendővel ismertem meg a feleségemet. Csak felületesen. Utána úgy lett, hogy elvettem feleségül. Nem sikerült. Már a házasság. Feleségem szeretett, én is szerettem őt, mégis, hogy ez így történt, talán a sors kifürkészhetetlen akarata.

No, persze, nem célok, hogy agglegény maradjak. Meg akarom alapozni jövőmet, elsősorban a lakáskérdést megoldani. A házunk szanálására kerül, s mivel azután én is kapok lakást, úgy képelem, újra meg fogok házasodni rövid időn belül. Mivel itt az idő, hogy családot alapítsak. Szeretnék egy fiúgyereket, akit én fogok felnevelni. Úgy, ahogy Paragot mester a gyereket neveli, ahogy tanítja, ahogy bizonyos dolgokba bevezeti, amelyek egyike-másika miatt saját magát is elmarasztalja Paragot, mégis nemes gesztusokkal, szeretettel próbálja azt a gyereket nevelni. A könyv nyilván azért kapott meg, mert én is szerettem volna akkoriban úgy járnunk szabadon, ahogy ők jártak-keltek a világban. Néha dolgozik is utamban, útközben, mint ők. Mert ők is dolgoztak közben. Paragot mesternek ugyan pénze volt, folyószámlája a bankban, de azért mégis dolgoztak, hogy a munkát megszokja a gyerek. Eredetileg építész-művész volt ez a Paragot, de a gyereket nemcsak erre tanította, hanem filozófiára, pszichológiára és a művészetek szeretetére. Hegedülni is megtanította, csodálatosan tudott a hegedűn játszani. Egy ideig vándormuzikusként keresték a kenyerüket. Persze, szö-

rakozni is eljártak. Valamikor én is mindennap szórakozni mentem.

Van egy Ági nevű csajszi, akit még annak idején az „alvilágban” ismertem meg. Legalábbis mi így hívjuk ezeket a szórakozóhelyeket. Szerintem nagyon érdekes lány, csak néha azért nem értem meg. Anyira lelki, hogy az már túlzás. Olyan érzékeny a lelkivilága, szerintem, hogy az szinte hihetetlen...

Nagyon szeret engem, iszonyatosan szinte. És ezt elfogadom, mert rettentően jó hozzám. Minden kívánságomat teljesíti, szinte csak ránézek, és már érti is, mit akarok. Nagyon szolgálatkés, szinte túlságosan. Kosztot készít, s pénzt is ad, ha egyszer-kétszer a barátaimmal el akarok menni szórakozni. Gondoskodása maximális. Ő szintén elvált asszony, neki se sikerült az első házassága. Nagyon szorgalmas, gyárban dolgozik.

Csak hát, túlságosan is türelmes és szolgálatkés.

A feleségem, az nagyon hisztis volt. Mindig cirkszt csinált, ha én elmentem valahová a barátaimmal. Hazajöttem, aztán mindig sikított. Ezzel teljesen kiborított. Ezeket a sikítózásokat, amik anyámat is kiborították, nem bírtam tovább. Azt, amit én 23 év alatt megszoktam, azt az életet ő semmibe vette. És valahogy ez volt a fő baj. Azután mindig azt akarta, hogy például vasárnap délután ott üljek mellette. De hát én évek óta galambásztam. Azt akarta, hogy mindig valljak szerelmet, meg beszéljünk, de hát mindennek van ideje. Persze, én most sem akarok válni. Ha ő beadja, beadja, ha nem adja be, nem adja.

(Folytatjuk.)